

ה'לה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך¹. הנה הכתוב צריך הבנה; ורש"י ז"ל פירש²: קנך - שקנאך שקננך וכו', ויכננך - אחרי כן בכל מיני בסיס וכן³, וגם צריך ביאור.

ויקרא לרמוז, כי הנה כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם - ישראל עלו במחשבה תחילה⁴. והיה הרצון הקדום בבריאת העולם, שצפה השם יתברך שיהיו בעולם אומה הישראלית⁵, ושעל ידי גודל תשוקתם להדבק בבוראם, ורוב חשקם וכלות נפשם בזה - יעלו מיין נוקבין, ועל ידי זה יורידו השפעה לכל העולמות⁶. וזהו מאמר הכתוב (בראשית ב ה)⁷ וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְגו' כִּי לֹא הִמְטִיר גּוֹי וְאָדָם אֵין וְגו', רומז הכתוב בזה שתכלית כוונת הבריאה היתה - שלא תרד שום השפעה, רק על ידי אתערותא דלתתא והעלאת המיין נוקבין שמעוררין הכנסת ישראל⁸, ועל ידי שהם מעלין מיין נוקבין - מתעלין על ידי זה כל העולמות, ומוסיפין תשוקה להדבק לשורשם, וזה הוא עיקר שעשועין להשם יתברך⁹, שישאל מזככין עצמם ממעמקי הגשמיות ומשתוקקים להדבק בבוראם.

אמנם, לפעמים ח"ו שאין מעלין מיין נוקבין, ואין מעשי התחתונים גורמין שיהיה בהם כדי להשפיע מעליא השפעה הצריכה לכל העולמות - אז כדי שלא יתבטל היות העולם, מעורר השם יתברך מדתו שהוא (שמות לד ז)¹⁰ נִצַּר חֶסֶד, שפירושו שהוא ממתין ומצפה על מעשה בני ישראל הטוב שיעשו אחר כך, ומתחסד עמהם בשביל זה לעת עתה. ונוצר אותיות רצון, שהרצון הקדום בבריאת העולם גם כן היה כן, שעדיין לא היה אז מי שיעורר מיין נוקבין לגרום השפעת בריאת העולם, והעלה המאציל העליון מיין נוקבין מיניה וביה¹¹ על ידי השעשועים שיהיה לו במעשיהם הטובים של ישראל - העתידים להיות לאחר זמן, וזה היה לו בבחינת המיין נוקבין¹². וכן כשאין במעשה התחתונים כדי להעלות המיין נוקבין ולהמשיך השפעה מעליא לתתא - השם יתברך הוא מעלה מיין נוקבין מיניה וביה, כדי לקיים העולם על ידי שהוא יוצר חסד שהוא לשון המתנה ושימור, שהוא מצפה על תשובתם ומעשיהם הטובים שיעשו אחר כך, ומתחסד עמהם בשביל זה, ומעלה מיין נוקבין מיניה וביה.

וזהו הלי"י תגמלו זאת, זאת רומז לנוקבא, ורצה לומר בלשון תימה: שֶׁהָכִי רָאוּי הוּא שֶׁתִּגְמְלוּ לְהַשִּׁי"ת שִׁיחָהּ הוּא הַמַּעֲלָה מיין נוקבין, ושיהיה הוא בבחינת 'זאת' שהוא נוקבא - עם נבל ולא חכם, נבל לשון (תהלים א ג)¹³ וְגָלְהוּ לֹא יָבֹל, שפירושו שלא

¹ דברים פרק לב: (ו) ה'לִיקוּן תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חָכֵם הֲלוֹא-הוּא אֲבִיךָ קִנְךָ הוּא עֲשֶׂךָ וְיִכְנֶנְךָ:

² רש"י: הלא הוא אביך קנך - שקנאך (מלשון קנין כלומר חיבב אותך מכל האומות כחפץ הקניי בדמים יקרים) שקננך (פירוש שני- קנך מלשון קן, ששם מושבר ...) בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה הוא עשך - אומה באומות: ויכננך - אחרי כן בכל מיני בסיס וכן. מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכידם כרך שהכל תלוי בו:

³ ויתפרש ויכננך שהעמיד אותך יציב, שבתחילה בחר בך לעם ואחרי כן חיזק אותך בכל מיני בסיס, והעמיד מכם כהנים נביאים ומלכים בראשית רבה (וילנא) פרשה א (בראשית): ד בראשית ברא אלהים, ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות, התורה והכסא הכבוד נבראו, תורה מנין שנאמר (משלי ח ה) קנני ראשית דרכו, כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג) נכון כסאך מאז וגו', האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות, האבות מנין, שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר וגו', ישראל מנין שנא' (תהלים עד) זכור עדתך קניית קדם, בהמ"ק מנין שנאמר (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון וגו', שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב) יהי שמו לעולם וגו', רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם /תהלים/ צ) בטרם הרים יולדו, ואותה השעה תשב אנוש עד דכא וגו' אבל איני יודע איזה מהם קודם, אם התורה קדמה לכסא הכבוד ואם כסא הכבוד קודם לתורה, א"ר אבא בר כהנא, התורה קדמה לכסא הכבוד שנאמר (משלי ח ה) קנני ראשית דרכו וגו', קודם לאותו שכתוב בו (תהלים צג) נכון כסאך מאז, ר' הונא ור' ירמיה בשם רבי שמואל בר ר' יצחק אמרו, מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר.

⁵ מאור עינים שמות פרשת ויקהל: ואחר שיבער האדם היצר הרע ממנו נמצא יוכל לדבק א"ע אל השם ב"ה וכל ישראל אם יעשו כזאת הרי ה' אחורנה שבשם הוי"ה ב"ה מתייחד עם השם הוי"ה ב"ה ואז השם שלם והכסא שלם כי השמים כסאי והארץ הדום רגלי (ישעיה ס, א) ואנחנו בני ישראל הם הדום רגלי הכסא של השם לכן אמר משה רבינו ע"ה שש מאות אלף רגלי כי אנו מכונים בשם רגלי הכסא של ה' ב"ה ואם ננצח את מלחמות היצר הרע היא מלחמת עמלק אז הכסא שלם

⁶ מיין נוקבין הוא התעוררות מהנוקבא שהיא התחתונה והמקבלת, לעורר רצון אצל הדוכרא הבחינה העליונה שמשפיע לה, וע"י מעשה המצוות עולין

⁷ בראשית פרק ב פסוק ה (בראשית): וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְקֹקֶק אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֹבֵד אֶת-הָאָדָמָה:

⁸ רש"י: כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים:

⁹ קדושת לוי ויקרא פרשת שמיני: והנה הטעם מה שהשם יתברך מקבל תענוג מעבודת האדם יותר מאלף אלפי כתות מלאכים שעובדים אותו, כידוע ש'יצר לב האדם רע מנעוריו' (בראשית ח, כא), ומיד 'לפתח חטאת רובץ' (שם ד, כז), ואף על פי כן כשאדם פונה עצמו מכל עסקיו, ומתחיל לעבוד את הבורא בשמחה ובלב שלם לעשות נחת ליוצרו, ומתגבר על יצרו שלא לילך אחר תאוות לבו, אזי השם יתברך יש לו תענוג גדול, במה שהוא מכניע את היצר הרע לעבוד את השם יתברך בלב שלם. וזה כוונת חכמינו ז"ל (ברכות לד, ב) 'במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד', כי הקדוש ברוך הוא מקבל תענוג מבעל תשובה יותר מהצדיק גמור, שהצדיק גמור אין לו יצר הרע כבר ובקל הוא עובד אותו, אבל הבעל תשובה שעד עתה היה יצרו מתגבר עליו, ועכשיו שיבר אותו ומכניע אותו עד לעפר, ואז להשם יתברך תענוג גדול ממנו.

¹⁰ שמות פרק לד פסוק ז (כי תשא): וְצַר חֶסֶד לְאֵלִיּוֹת נִשָּׂא עוֹן וְנִשְׁעוּ וְחִטָּאָה וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל-בְּנֵי וְעַל-בְּנֵי עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים:

¹¹ סידורו של שבת חלק א שורש א ענף א עלה ה: אף שתכלית הבריאה היה לזה שיהיה אתערות' עולה מתתא לעילא בכל הדברים וע"י האתערותא מתעורר לעילא להיות עי"ז הקדוש ברוך הוא מטיב לבריותיו בידו הגדולה וכדרך שבא לראות כך בא ליראות איש כמתנת ידו באתערותא דלברא לערך חיות הקדוש' אשר בו וכאשר נבאר (בשורש הזה ענף ב) טוב מהות ענין האתערותא מ"מ בעת הבריאה שלא היה באפשרי לזה היה חסד המקום ב"ה שיחדש גם את זה להיות האתערות' עולה מניה וביה בכדי לברוא את עולמו כידוע כל זאת מדברי האר"י ז"ל לטועמי מעי החיים

¹² מאור ושמש דברים פרשת האזינו: כל שעשועי השי"ת - אינו אלא רק במעשיהם של ישראל, וכל עיקר בריאת העולם לא היה אלא בשביל ישראל, שצפה השם יתברך שתהיה אומה ישראלית - שהם ייחדו העולמות העליונים על ידי מעשיהם הטובים ותורתם ותפילתם.

¹³ תהלים פרק א פסוק ג: וְהָיָה קַעֲץ שֶׁתּוֹלַע עָל-פִּלְגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ! יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא-יָבֹל וְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יִצְלִחַ:

יפול העלה מן האילן¹⁴. וכן כאן קראם בשם עם נבל על שם שהם נופלים ממדריגתם - שאין מתעלין עצמם לעילא, ונשארים למטה. **ולא חכם** - שאינם מתדבקין בחכמה עילאה. **הלא הוא וגו' עשך ויכוננך** ופירש רש"י²: בכל מיני קָסִיס וְכֵן וביאורו על פי דרכינו, שהלא תכלית הבריאה והעשיה היה שתהיה אתה הבסיס והיסוד שגורם להשראת שכינתו יתברך, שעל ידי מעשיך הטובים - תעלה המיין נוקבין, ותוריד על ידי זה השפעות אור אלהותו יתברך, ולא שיהיה היחוד מִיָּגִיה וְבִיָּה

¹⁴ ענין כמישה, אלא כיון שלא יכמוש העלה ממילא לא יפול